

ИЗ БЕЛЕЖНИЦА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
– прикази и тумачења –

FROM THE NOTEBOOKS OF JOVAN CVIJIĆ
– Selected Pages and Interpretations –

ИЗДАВАЧИ / PUBLISHERS

Српска академија наука и уметности
Serbian Academy of Sciences and Arts
Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ
Geographical Institute “Jovan Cvijić” SASA

ЗА ИЗДАВАЧЕ / ACTING PUBLISHERS

Академик Владимир С. Костић / Academician Vladimir S. Kostić
Др Милан Радовановић / Dr Milan Radovanović

УРЕДНИЦИ / EDITORS

Др Ана Милановић Пешић (главни уредник) / Dr Ana Milanović Pešić (Editor-in-Chief)
Др Јелена Ћалић / Dr Jelena Čalić
Др Марко Д. Петровић / Dr Marko D. Petrović
Др Александра Терзић / Dr Aleksandra Terzić

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК / TECHNICAL EDITOR

Др Злата Вуксановић-Маџура / Dr Zlata Vuksanović-Maćura

РЕЦЕНЗЕНТИ/ REVIEWERS

Проф. др Љиљана Гавриловић/ Prof. dr Ljiljana Gavrilović
Др Радомир Поповић/ Dr Radomir Popović

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА / LANGUAGE EDITING

Весна Шубић / Vesna Šubić

ДИЗАЈН И ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ / DESIGN AND PREPRESS

Александар Костић / Aleksandar Kostić

ТЕХНИЧКИ САРАДНИЦИ / TECHNICAL STAFF

Јасна Стојановић / Jasna Stojanović
Стефан Денда / Stefan Denda

ДИЗАЈН КОРИЦА / COVER PAGE DESIGN

Драгана Лацмановић / Dragana Lacmanović

ШТАМПА / PRINTED BY

BIRO GRAF, Београд

ТИРАЖ / CIRCULATION

300 примерака / 300 copies

ISBN 978-86-7025-724-5 (САНУ)

ISBN 978-86-80029-73-3 (Географски институт)

Посебна издања, књига 94

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ „ЈОВАН ЦВИЈИЋ“ САНУ

ИЗ БЕЛЕЖНИЦА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА
– прикази и тумачења –

Београд, 2017.

У теренским бележницама Јована Цвијића налази се и рукописни текст под називом „Уједначеност и једноликост динарских Срба“. Поменути рукопис забележио је неко од његових пратилаца са путовања. У њему он посебну пажњу посвећује особинама динарских Срба, њиховој снази и сазревању у различитим историјским околностима. У уводном делу текста Цвијић даје илустративан пример Гокчанице, како каже „скровиће, забачене долине која никада није имала бољих услова за везу са околним областима“. Њен положај између реке Ибар и планина Жељин, Гоч, Равне планине, Студене планине, Жарачке планине и Плањанског брда утицао је на Цвијића да је означи као „област везану само њешико њролазним њушевима“.

Део размишљања Цвијић посвећује пореклу становништва и записује: „У њој има многи стварица или досељеној ствари стаништва из околних места која су била на удару“. То је један од разлога што Цвијић за ово „одвојено стаништво“ каже да су „јошвише исти људи, истих осећања и мишљења“ као сви остали у новом, ослобођеном крају „од Рашке ња до њред Мишировицу“. Занимљиво је да их пореди са становништвом Јадра и каже да се њихове сличности виде у цртама лица, изразу очију, души и духу. Истакнуту улогу даје женама. Описује их као „особе сивна лица, са изразом осећајним интелигентним“ које су као конзервативне још боље сачувале „дубоке, народне особине, душевне, оне што њокређу свети“. Према њему сеоска жена је у „овом њримивнијем народу од веће значаја јер носи заједно са мушкарецом борбу за животи“.

У свом капиталном делу *Балканско њолуострво и јужнословенске земље* (1922), у поглављу *Етничко јединство и њсихички њијови*, посебно издваја улогу динарског типа са својим варијететима. У рукопису наглашава да је услед различитих догађаја и искустава сазревање овог становништва особито видно: „Уме сад и зайлеиене ствари сам да оцењује и одмерава“, стога га је „њешико завести фразама и унети у њењ узрујаност и рђаво мишљење, као што је раније било моћно“. Како је у више наврата констатовао, динарски Срби имају јасну националну свест и душу и дубоко укорееен национални морал и мисао, а Балкански ратови и Велики рат (Први светски рат) само су један од многобројних доказа.

Више детаља о овој области и становништву сазнајемо из каснијих истраживања Радослава Павловића. У књизи „Подибар и Гокчаница“ (1948) он пише да Гокчаница представља добро затворену жупу у северним, западним и северозападним огранцима планине Жељин, речице Гокчанице и реке Ибар, коју чине четири села: Гокчаница, Церје, Рудњак и Пределе. У овом пределу Гокчаницом се називају и села (засеоци) Борово, Дубоко, Црвањ, Добра Буква и Равни. У поменутом делу аутор наводи да је осим староседелачких родова присутан већи број досељеника који припадају динарској, косовско-метохијској, вардарско-моравској, тимочко-браничевској и шопској струји. Према његовом мишљењу, за етнички састав ове области од највећег значаја је досељавање становништва из Васојевића, Доњег Колашина на Лиму, Ибарског Колашина, „од Пазара“, „од Дежеве“, из Ибра и из Старог Влаха.

Стефан Денда, Јасна Стојановић